Koksne pret betonu - drosmīgs plāns paredz mainīt būvniecības noteikumus 30 valstīs

Latvijas Mežu sertifikācijas padome

Mežu sertifikācijas sistēma PEFC (*Programme for the Endorsement of Forest Certification*) izveidojusi iniciatīvu, kas aicina Apvienoto Nāciju Organizāciju (ANO) un pasaules valstis aktīvāk veicināt pieprasījumu pēc ilgtspējīgas koksnes būvniecībā, lai mazinātu klimata pārmaiņas.

Mērķi un investīcijas

Pašlaik aptuveni 90% no pasaules ēku fonda ir būvēti no betona un tērauda, kamēr koksne aizņem tikai 4%. PEFC pārstāvis Torstens Arndts uzsver, ka ar labi apsaimniekotiem mežiem vien nepietiek – lai koksne aizstātu oglekļa ietilpīgos materiālus, ir nepieciešams radīt mākslīgu pieprasījumu, mainot būvniecības normatīvus un ieviešot nodokļu atvieglojumus. Mērķis ir līdz 2028. gadam panākt jaunu būvniecības kodeksu vai nodokļu stimulu ieviešanu 30 valstīs.

PEFC aktīvi virza programmu *Building for Forests Acceleration Plan* jeb Paātrināšanas plānu, kas tika aizsākts *COP30* klimata samitā Brazīlijā. Šis plāns paredz līdz 2028. gadam investēt 1 miljardu ASV dolāru ilgtspējīgā mežu apsaimniekošanā un atjaunošanā, piešķirt 500 miljonus ASV dolāru pētījumiem par inženierkoksni un jaunaudžu koksnes izmantošanu kā arī panākt, lai ilgtspējīga koksne tiek integrēta 20 nacionālajās mājokļu programmās, jo līdz 2030. gadam pasaulē katru dienu būs nepieciešami aptuveni 96 000 jaunu mājokļu.

Nākotnes prognozes un izaicinājumi

ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizācija (FAO) prognozē, ka līdz 2050. gadam pieprasījums pēc koksnes produktiem

pieaugs par vienu trešdaļu. Lai to nodrošinātu, līdz gadsimta vidum būs nepieciešami papildu apmēram 30 miljoni hektāru produktīvu mežu. Tomēr jaunu plantāciju izveide izmaksā gandrīz sešas reizes dārgāk nekā dabiskā meža atjaunošanās veicināšana.

Pētnieki uzskata, ka plašāka inženierkoksnes izmantošana pilsētu apbūvē laikā no 2030. līdz 2070. gadam palielinās globālo pieprasījumu par 50 līdz 250 miljoniem kubikmetru gadā. Visstraujākais pieprasījuma kāpums gaidāms augošajās Āzijas un Āfrikas pilsētās. Vienlaikus eksperti brīdina, ka lielais pieprasījums ir rūpīgi jābalansē ar dabiski atjaunojamo mežu aizsardzību

Ilgtspējīgas koksnes tirgus nākotne - kā līdz 2050. gadam mainīsies pieprasījums Eiropā un Āzijā?

Pasaules būvniecības nozarē briest vēsturiskas pārmaiņas. Kamēr betons un tērauds joprojām veido aptuveni 90% no pasaules ēku fonda, jaunākās prognozes liecina par strauju inženierkoksnes uzvaras gājienu pilsētvidē. Līdz 2050. gadam vispārējais pieprasījums pēc koksnes produktiem pieaugs par vienu trešdaļu, un galvenie šīs transformācijas virzītājspēki būs Āzija un Eiropa. Tomēr katram no šiem reģioniem būs jāuzņemas pilnīgi atšķirīga loma.

Āzija - jaunais patēriņa centrs

Straujā urbanizācija un iedzīvotāju skaita pieaugums Āzijas un Āfrikas pilsētās radīs vislielāko spiedienu uz kokmateriālu tirgu. Āzija plāno šo apjomu nodrošināt, integrējot koksni nacionālajās būvniecības programmās.

Pētnieku modelētie scenāriji iezīmē nopietnus izaicinājumus Āzijas reģionam. Vidējā līmeņa attīstības scenārijs rāda, ka līdz 2050. gadam Āzijai būs nepieciešami papildu 40 miljoni kubikmetru skuju koku zāģmateriālu. Šis prognozētais papildu apjoms ir gandrīz par 30% lielāks, nekā reģions spēj saražot pašlaik. Plašāka strukturālo koka elementu (CLT, LVL) izmantošana daudzstāvu apbūvē laikā no 2030. līdz 2070. gadam palielinās pieprasījumu pasaulē par 50 līdz 250 miljoniem kubikmetru gadā, un tieši Āzijas megapoles būs šī patēriņa epicentrā.

Eiropa - ražošanas jaudu pārkārtošana un eksporta potenciāls

Kamēr Āzija saskarsies ar izejvielu trūkumu, Eiropa - kopā ar Ziemeļameriku, kļūs par galveno pasaules tirgus stabilizētāju. Eiropas mežsaimniecības un kokapstrādes nozarei šīs izmaiņas paver plašas eksporta iespējas, taču vienlaikus pieprasa stratēģisku pielāgošanos. Ražotāji Eiropā reaģēs uz Āzijas tirgus pieprasījumu, mērķtiecīgi pārvietojot ražošanas jaudas un paplašinot eksporta apjomus austrumu virzienā.

Eiropa jau tagad ir tehnoloģiskais līderis augstceltņu koka būvniecībā - kā piemērs kalpo 18 stāvu *Mjøstårnet* tornis Norvēģijā. Šī pieredze un Eiropas inženierkoksnes standarti tiks izmantoti kā paraugs, lai palīdzētu Āzijas valstīm atjaunināt vietējos būvniecības kodeksus. Stabils un prognozējams pieprasījums pēc ilgtspējīgiem koksnes produktiem ļaus Eiropas meža īpašniekiem un investoriem droši ieguldīt ilgtermiņa mežsaimniecības praksēs.

Kā nodrošināt līdzsvaru?

Kā jau norādījām raksta sākumā, lai apmierinātu augošo apetīti pēc koksnes, līdz gadsimta vidum pasaulē būs nepieciešami papildu 20 līdz 40 miljoni hektāru produktīvu mežu. Šeit nozare saskaras ar ekonomisku dilemmu - jaunu plantāciju izveide izmaksā gandrīz sešas reizes dārgāk nekā dabiskās meža atjaunošanās veicināšana.

Gan eksportētājiem Eiropā, gan pircējiem Āzijā būs kritiski svarīgi nodrošināt, lai lielais patēriņš neizraisa dabisko mežu degradāciju. Tāpēc tirgū pieaugs spiediens pēc stingras un caurskatāmas mežu sertifikācijas, pirmām kārtām – FSC un PEFC, jo mūsdienu attīstītāji un investori pieprasa garantijas, lai koksne nāktu no juridiski un ekoloģiski tīriem avotiem.

Nākamajās desmitgadēs kokapstrādes nozare piedzīvos ģeopolitisku tirdzniecības plūsmu pārdali. Āzijas strukturālais deficīts kļūs par spēcīgu dzinējspēku Eiropas eksportam, taču panākumus gūs tikai tie tirgus spēlētāji, kuri spēs nodrošināt stabilu, sertificētu un augstas pievienotās vērtības inženierkoksnes piegādi.

Avoti: Pasaules meža sertifikācijas sistēmu un meža nozares informācijas vietnes